Opgesteld door: Edwin Buijs en Marloes de Lange (kennismakelaars Kennisrotonde)
Vraagsteller: lerarenopleider hbo
Geraadpleegde expert(s): Rinny van der Meer
Referentie: Kennisrotonde. (2023). *Wat kunnen docenten in het hoger onderwijs in de dagelijkse interactie met studenten doen om de veerkracht bij deze studenten te stimuleren?* (KR. 1616).

17 mei 2023

Vraag

Wat kunnen docenten in het hoger onderwijs in de dagelijkse interactie met studenten doen om de veerkracht bij deze studenten te stimuleren?

Kort antwoord

Interventies gebaseerd op sociale steun hebben het grootste positieve effect op veerkracht. Wanneer het specifiek gaat om de veerkracht van studenten in het hoger onderwijs, blijkt dat sociale steun (onder meer van docenten) hiermee verband houdt. Uit kwalitatief onderzoek komen zes categorieën docentgedrag dat volgens studenten hen tot steun is geweest bij het overwinnen van moeilijkheden tijdens hun studie en heeft bijgedragen aan hun studiesucces, namelijk: je oprecht bekommeren om het welzijn van studenten, proactief begeleiding en hulp aanbieden, beschikbaar zijn voor studenten, een langdurige en persoonlijke band opbouwen met studenten, studenten aanmoedigen en uitdagen, en hoge verwachtingen hebben.

Toelichting antwoord

Definitie van veerkracht

Een gemeenschappelijk element in de definities van 'veerkracht' (*resilience*) in de onderzoeksliteratuur is het bereiken van goede uitkomsten ondanks moeilijkheden of tegenslagen. De definitie die wij hanteren is: Veerkracht is het vermogen om vol te houden, om te gaan met veranderingen, uitdagingen, tegenslagen, teleurstellingen, moeilijke situaties en tegenspoed en terug te keren naar een redelijke staat van welzijn of zelfs te gedijen (McGrath & Noble, 2011).

Ervaren sociale steun houdt verband met meer veerkracht

Met name interventies gebaseerd op sociale steun (*social support*) hebben, vergeleken met andere interventies (bijvoorbeeld interventies gebaseerd op mindfulness of op

fysieke activiteit), een positief effect op veerkracht. Dit blijkt uit een meta-analyse van Liu et al. (2020) van 268 studies waarin het effect van verschillende interventies op veerkracht is onderzocht bij doelgroepen van uiteenlopende leeftijden. Er werd een significant positief effect gevonden bij volwassenen tussen de 18 en 64 jaar oud, de groep waar de meeste studenten in het hoger onderwijs onder vallen.

Ook uit onderzoek dat zich specifiek richt op de veerkracht van studenten in het hoger onderwijs, blijkt dat de mate waarin studenten in het hoger onderwijs sociale steun (*social support*) ervaren door familie, vrienden, docenten/opleiders, mentoren, of anderen samenhangt met hun veerkracht (Dawson & Pooley, 2013; Permatasari et al., 2021; Yıldırım & Tanrıverdi, 2021). In het onderzoek van Permatasari et al. (2021) onder 291 studenten in het hoger onderwijs in Indonesië, is de door hen ervaren sociale steun door docenten gemeten met behulp van een vragenlijst met vragen als 'Denk je dat je docenten begaan met je zijn?' en 'Kun je bij je docenten terecht met hulpvragen of voor advies als je een probleem hebt?' (Dubow & Ullman, 1989). De ervaren steun door docenten bleek één van de factoren te zijn die positief samenhangen met veerkracht (Permatasari et al., 2021).

Dawson en Pooley (2013) concluderen op grond van hun onderzoek met behulp van een online vragenlijst onder 103 Australische studenten dat de sociale steun die studenten ervaren samenhangt met hun veerkracht. Het gaat hierbij om sociale steun van familie, van vrienden, en/of van 'een speciaal iemand'. Volgens Dawson en Pooley (2013) kan bij 'een speciaal iemand' ook worden gedacht aan docenten of mentoren.

Dat docenten een rol kunnen spelen in het versterken van veerkracht van studenten in het hoger onderwijs blijkt ook uit een review door Ang et al. (2021) van kwalitatief onderzoek (met behulp van retrospectieve interviews) onder in totaal 366 studenten, naar de ervaringen van deze studenten met veerkracht. Bij de rol die onderwijsinstellingen kunnen spelen in het versterken van veerkracht noemen Ang et al. (2021) het maken van connecties met docenten als één van de subthema's (naast ondersteuningsdiensten binnen onderwijsinstellingen). Van de 20 onderzoeken die zij in hun review hebben meegenomen waren er 14 waarin studenten noemden dat docenten een rol hebben gespeeld in het versterken van hun veerkracht. Wat studenten hierbij concreet benoemden was dat het belangrijk is dat docenten beschikbaar zijn voor studenten, dat studenten zich op hun gemak voelen en zich vertrouwd voelen bij hen. Wat hierbij helpend is, is als er sprake is van een langdurige band tussen docent en student, bijvoorbeeld doordat docenten de studenten gedurende een langere periode lesgeven. Die docenten hebben dan beter zicht op de ontwikkeling van de studenten, wat hen beter in staat stelt om hen bij te staan wanneer zij dat nodig hebben.

Zes categorieën van docentgedrag dat kan bijdragen aan veerkracht van studenten

Een nadere bestudering van de kwalitatieve studies die ter sprake komen in de review van Ang et al. (2021) en van ander kwalitatief onderzoek op dit gebied, geeft meer concrete beelden van hoe docenten in het hoger onderwijs zouden kunnen bijdragen aan de veerkracht van studenten. Hieronder worden zes categorieën beschreven van docentgedrag dat volgens studenten zelf tot steun voor hen is geweest bij het overwinnen van moeilijkheden tijdens hun studie en heeft bijgedragen aan hun studiesucces.

Kanttekeningen bij deze onderzoeken zijn dat het voornamelijk proefschriften betreft waarvoor relatief weinig studenten zijn geïnterviewd (5 tot 25 studenten per onderzoek), dat de onderzoeksdesigns (retrospectieve interviews) geen uitspraken over effecten mogelijk maken, en dat het vaak om speciale groepen studenten gaat (e.g. eerstegeneratiestudenten, studenten met ouders met een laag inkomen, studenten uit etnische minderheidsgroepen). Het is daarom de vraag in hoeverre de ervaringen van deze studenten kunnen worden gegeneraliseerd naar studenten in het hoger onderwijs in het algemeen. Desalniettemin kunnen zij wel een indruk geven van hoe sociale steun door docenten in het hoger onderwijs in de dagelijkse interactie met studenten eruit zou kunnen zien, die bij kan dragen aan de veerkracht van deze studenten.

1. **Je oprecht bekommeren om het welzijn van studenten** (Bowen, 2016; De Oliveira Durso et al., 2021; Krismer, 2005; McCall, 2014; Shelton, 2014; Theron & Theron, 2014): Hierbij gaat het om oprecht om de studenten geven, om laten zien dat je oprecht wilt dat de studenten succesvol zullen zijn, om zorgzaam zijn, en om interesse tonen in de persoonlijke omstandigheden van studenten. Docenten kunnen hun bekommernis om het welzijn van studenten ook tonen door flexibel te zijn waar het gaat om de aanwezigheid van studenten en om deadlines; dit wordt door studenten als positief gezien voor het vinden van een balans tussen studie, werk en privé en daarmee als belangrijk voor het succesvol afronden van hun studie (De Oliveira Durso et al., 2021).
2. **Proactief begeleiding en hulp aanbieden** (Bowen, 2016; Krismer, 2005; McCall, 2014; Rowley, 2003; Shelton, 2014; Theron & Theron, 2014): Hierbij gaat het om proactief contact zoeken met studenten om te vragen hoe het met hen gaat en of zij hulp nodig hebben, om steun en begeleiding te geven, om behulpzaam te zijn (bijvoorbeeld door proactief aan te bieden aan een student om diens referent te zijn wanneer de student op zoek gaat naar een baan), en om studenten met anderen in contact brengen die hen verder kunnen helpen. Eén van de manieren waarop het proactief aanbieden van hulp aan studenten kan bijdragen aan hun veerkracht, is dat het hun gevoel van eigenwaarde versterkt, wat hen helpt om te volharden tijdens uitdagingen (Shelton, 2014).
3. **Beschikbaar zijn voor studenten** (Bowen, 2016; De Oliveira Durso et al., 2021; Krismer, 2005; McCall, 2014; Rowley, 2003; Shelton, 2014): Hierbij gaat het om beschikbaar zijn voor studenten wanneer zij iemand nodig hebben om mee te praten, om gemakkelijk benaderbaar zijn (bijvoorbeeld de deur van je kantoor letterlijk en figuurlijk open hebben staan voor studenten), om laten zien dat je er voor de studenten bent.
4. **Een langdurige en persoonlijke band opbouwen met studenten** (McCall, 2014; Rowley, 2003; Shelton, 2014; Theron & Theron, 2014): Hierbij gaat het om een langdurige band met studenten opbouwen, om de tijd nemen om studenten beter te leren kennen, om zorgen voor wederkerigheid door ook over je eigen (levens)ervaringen te praten, om betrouwbaar zijn, en om ervoor zorgen dat studenten zich vertrouwd bij je voelen. Met name een langdurige en persoonlijke band met een mentor wordt genoemd als waardevol voor het versterken van veerkracht; zo noemen studenten bijvoorbeeld dat zij door hun persoonlijke band

met hun mentor zich gemotiveerd voelden om te slagen omdat zij hun mentor niet teleur wilden stellen (Shelton, 2014).

5. **Studenten aanmoedigen en uitdagen** (Bowen, 2016; Krismer, 2005; Rowley, 2003; Theron & Theron, 2014): Hierbij gaat het om het aanmoedigen, en uitdagen van studenten, en om het geven van positieve feedback.
6. **Hoge verwachtingen hebben** (Krismer, 2005; McCall, 2014; Rowley, 2003; Theron & Theron, 2014): Hierbij gaat het om het hebben van hoge verwachtingen van studenten (en om het behouden hiervan, zelfs wanneer de prestaties van een student achterblijven), om het potentieel in studenten zien, en om het tonen van vertrouwen in de capaciteiten van studenten.

Geraadpleegde bronnen

Ang, W. H. D., Shorey, S., Hoo, M. X. Y., Chew, H. S. J., & Lau, Y. (2021). The role of resilience in higher education: A meta-ethnographic analysis of students' experiences. *Journal of Professional Nursing, 37*, 1092-1109.

Bowen, J. (2016). *A Qualitative Case Study of Educational Resilience in At-Risk Inner City College Graduates* [Proefschrift, Neumann University]. Proquest LLC.

Dawson, M. L., & Pooley, J. (2013). Resilience: The role of optimism, perceived parental autonomy support and perceived social support in first year university students. *Journal of Education and Training Studies, 1*(2), 38-49.

De Oliveira Durso, S., Afonso, L. E., & Beltman, S. (2021). Resilience in higher education: A conceptual model and its empirical analysis. *Education Policy Analysis Archives, 29*(156), 1-21.

Dubow, E. F., & Ullman, D. G. (1989). Assessing Social Support in Elementary School Children: The Survey of Children's Social Support. *Journal of Clinical Child Psychology, 18*(1), 52-64.

Krismer, M. Z. (2005). *Attributes and Support Systems that Promote Resilience and Achievement for "At-Promise" Community College Students* [Proefschrift, University of Cincinnati].

Liu, J. W., Ein, N., Gervasio, J., Battaion, M., Reed, M., & Vickers, K. (2020). Comprehensive meta-analysis of resilience interventions. *Clinical Psychology Review, 82,* 101919.

McCall, T. (2014). *Voices of academically resilient first-generation college students: An interpretative phenomenological analysis* [Proefschrift, Northeastern University].

McGrath, H., & Noble, T. (2011). *Bounce Back! A wellbeing & Resilience program. Lower primary K-2; Middle primary: Yrs 3-4; Upper primary/Junior secondary: Yrs 5-8*. Pearson Education.

Permatasari, N., Ashari, F. R., & Ismail, N. (2021). Contribution of Perceived Social Support (Peer, Family, and Teacher) to Academic Resilience during COVID-19. *Golden Ratio of Social Science and Education, 1*(1), 1-12.

Rowley, S. (2003). *The international worlds of first generation community college students: students' critical reflections on the role of resilience in their academic success* [Proefschrift, University of San Francisco].

Shelton, L. J. (2014). *The experiences of undocumented Latin@ students who demonstrate resilience in navigating higher education* [Proefschrift, Michigan State University].

Theron, L. C., & Theron, A. M. (2014). Education services and resilience processes: Resilient Black South African students' experiences. *Children and Youth Services Review, 47*, 297-306.

Yıldırım, M., & Tanrıverdi, F. Ç. (2021). Social Support, Resilience and Subjective Well-being in College Students. *Journal of Positive School Psychology, 5*(2), 127-135.

Meer weten?

- Dit antwoord is onderdeel van een reeks Kennisrotonde-antwoorden over studentenwelzijn in het hoger onderwijs.
- Kennispagina over studentenwelzijn op **Onderwijskennis.nl**
- Kennispagina over studentenwelzijn op **ECIO**

Onderwijssector
Hoger onderwijs

Trefwoorden
veerkracht, hoger onderwijs, studenten, sociale steun